

Kylässä kunnassa

Emilia Korkea-aho, Kaisa Kurkela, Jenni Spännäri & Anni Tuurnas

Koneen Säätiö julkaisi vuoden 2022 teemahaun ”Suomalaisen demokratian nykytila ja haasteet” 18.7.2022. Tulevan tutkimushankkeen johtaja Emilia Korkea-aho ja Salla Mikkonen, yksi hankkeen kolmesta tutkijasta, istuivat tuona päivänä lounaalla Kallion Harju 8-ravintolassa. Olimme täysin tietämättömiä siitä, että jo seuraavana päivänä alkaisimme kirjoittaa hakemusta, jonka aiheena olisi kunnissa tapahtuva lobbaus. Aivan alusta asti oli kuitenkin selvää, että tutkimusta ei voi tehdä Helsingistä käsin. Meidän olisi päästävä kylään kuntiin.

Aurinkoisena elokuun päivänä muutamaa viikkoa ennen hakemuksen määräpäivää nimesimme Lobbaus Suomen kunnissa -hankkeen LoSKaksi. Lyhenne tuntuu sopivan erityisesti näihin marraskuun pimeisiin ja märkiin iltoihin. Joulukuussa 2022 Koneen Säätiö myönsi meille rahoituksen, ja ryhdyimme valmistelevaan kyläilyä.

Hankeessamme kyläilemme yhdeksässä kunnassa ympäri Suomea. Valitsimme erilaisia kuntia: pieniä, keskisuuria ja suuria; etelästä, lännestä, idästä ja pohjoisesta; kuntia, joissa vauvoja syntyy enemmän kuin ihmisiä kuolee, ja kuntia, joissa väestö vähenee ja vanhenee; paikkakuntia, joilta lähdetään opiskelemaan ja joille palataan perustamaan perhe. Kuntia, joissa eletään arkea.

Kyläilyn akateeminen nimi on etnografia, joka mahdollistaa tutustumisen kuntien poliittiseen arkeen. Osallistuvan havainnoinnin avulla pääsemme tarkastelemaan, kuinka paljon lobbaus lopulta puhuttaa kunnissa, ja samalla ymmärtämään syvemmin lobbauksen roolia kuntien toiminnassa. Ajatuksemme tutkijoina on, että lobbaus kytkeytyy tiiviisti kuntien toimintaan ja päätöksentekoon – emme vain vielä tiedä tarkasti, miten ja missä määrin. Siksi halusimmekin aloittaa tutkimalla, miten lobbaus tai muu vaikuttaminen ilmenee kunnissa, ja miten kunnissa toimivat tahot ymmärtävät lobbauksen.

Yksi syy siihen, ettei lobbauksesta ole kuntatasolla laajaa ymmärrystä, on lobbaus-termin monitulkintaisuus ja siihen liittyvät osittain negatiiviset mielleyhtymät. Kunta on julkisista instituutioista lähimpänä kansalaisia ja paikallisia toimijoita. Siksi juuri kunnissa tapahtuvasta poliittisesta vaikuttamisesta olisi syytä tietää enemmän.

Sekä ennen hanketta että sen aikana olemme usein keskustelleet lobbaus-termin soveltuvuudesta kuntien arkeen. Mietimme, onko termi ylipäänsä onnistunut, vai karkotammeko kunnat jo sanavalinnalla. Yksi alustavista havainnoista on kuitenkin se, ettei lobbaus ole terminä mörkö. Monissa kunnissa tunnistetaan lobbaamiseen liittyvät ennakkoluulot, mutta monet käyttävät termiä mielellään ilman vaivaantunutta hiljaisuutta tai kakistelua. Olimme myös hieman huolissamme siitä, ymmärretäänkö hankkeemme oikein. Pelkäsimme, että kuntapäätäjät ja kuntalaiset saattaisivat luulla tutkimuksemme kohdistuvan kuntatason korruption. Tämäkin huoli on osoittautunut turhaksi. Hankkeen tavoitteena on tuoda esiin lobbauksen myönteisiä ja paikallisdemokratiaa edistäviä puolia, mutta olemme myös valmiita käsittelemään mahdollisia ongelma-kohtia eri toimijoiden näkökulmista.

Olemme kuluneen vuoden aikana kyläilleet viidessä kunnassa. Jokaisella paikkakunnalla haas-

tattemme luottamushenkilöitä, viranhaltijoita, yrittäjiä ja järjestöjen edustajia. Luemme paikallislehtiä, värjöttelemme jalkapallo-otteluissa ja odotamme eri virastotalojen auloissa. (Mikä olisikaan sopivampaa lobbaustutkijalle kuin tehdä tutkimusta aulassa!) Osallistumme retkille, lautakuntien kokouksiin, yrittäjien tapaamisiin ja lobbaustapahtumiin. Jaamme WhatsApp-ryhmässämme kuvia kunnantalojen kaitaliinoista, taideteoksista ja kuntakeskuksen puolukkametsistä. Voimme sanoa löytäneemme tavan saada ”kokovartalokokemus” kuntatason lobbauksesta.

Olemme huomanneet, että meitäkin havainnoidaan. Eräässä kunnassa tutkijaamme lähestyttiin ja kysyttiin, onko hän ”jonkin sortin agentti”. Toisessa kunnassa eräs luottamushenkilö vastasi iloisesti puhelimeen ja totesi, että häntä oli jo ”varoitettu” kunnassa liikkuvasta tutkijasta. Varoitus oli ilmeisesti annettu hyvässä hengessä, sillä kuntapäätätjä suostui haastatteluun heti.

Tutkimus on vielä kesken, joten tuloksista on liian aikaista sanoa mitään lopullista. Kuitenkin yksi alustava ja tutkimuksen tekemistapaan liittyvä havainto on kiinnostava ja kertomisen arvoinen. Havainto on yhteinen useammalle tutkitulle kunnalle: vaikuttamista tai lobbausta ei aina ole helppo tunnistaa. Haastateltavien on usein helpompaa vastata omaa vaikuttamistaan koskeviin kysymyksiin kuin kertoa, kuka heitä lobbaa tai miten päätöksentekoon vaikutetaan. Onko lobbaus niin olennainen osa kunnan arkea, että sitä on vaikea erottaa omaksi toiminnakseen? Vai johtuuko tämä siitä, että on inhimillisesti vaikeampaa tunnistaa ja sanallistaa toimintaa, kun on itse aktiivisen vaikuttamisen kohteena kuin jos on itse vaikuttajana?

Kunnissa asioita hoidetaan yhdessä, ja eri toimijat ovat usein toisistaan riippuvaisia, mikä taas vaikuttaa siihen, kuinka kunnissa lobataan. Kuntien läheisyys paikallisiin toimijoihin tekee yhteistyöstä luontevasti molempia osapuolia hyödyttävää, ja se vaikuttaakin olevan arkipäivää. Tämä voi selittää, miksi selkeitä ”lobbarin” ja ”lobattavan” rooleja ei aina muodostu, ja miksi havainnoitavia tilaisuuksia, joissa lobbausta tapahtuu, ei aina tunnisteta tai tulla ajatelleeksi.

Kunnista uutisoidaan usein ikäviä asioita. Syksyn vierailujemme aikana Helsingin Sanomissa julkaistiin pitkä henkilökuvaa Taivalkosken kunnanjohtaja Mirva Haatajasta, ja jutun tarkoituksena oli pohtia, miksi kukaan haluaisi syrjäseudulle kunnanjohtajaksi jos ”tehtävässä on miltei mahdotonta voittaa” (HS, 13.10.2024). Myös kuntien epäselvät rahoitusnäkymät ovat usein esillä lehdissä. Tunnelma ei ole ollut kyläilyjemme aikana kuitenkaan yhtään lannistunut – päinvastoin! Toivoimme ennen kyläilyjen aloittamista, että kunnissa koettaisiin vierailumme hyödylliseksi. Vastaanotto on ollut kuitenkin paljon innostuneempi ja lämpimämpi kuin osasimme kuvitella. Kuntien halukkuutta osallistua voi selittää se, että ne haluavat aktiivisesti kehittää omaa toimintaansa ja edunvalvontaansa.

Hankkeen aikana on käynyt ilmi, että kuntia ei ainoastaan lobata, vaan kunnat ovat itsekin innokkaita lobbaajia. Tämä toiminta kuvataan usein edunvalvonnan ohella myös lobbaukseksi mahdollisesti juuri siksi, että kyse on aktiivisesta toimijuudesta. Kuntien oma lobbarirooli ei ole LoSKa-hankkeen ydintä, mutta se näyttää kietoutuvan kuntien rooliin myös lobbauksen kohteina. Kirjaamme näitä havaintoja talteen mahdollisen jatkotutkimuksen varalta. Tulevaisuudessa LoSKa-hanke saattaa hyvinkin saada jatkoa vaikkapa Kuura-hankkeena (Kunnat uusina lobbareina)!

Puheenvuoro perustuu Lobbaus Suomen kunnissa -hankkeeseen. Lisätietoja: <https://uefconnect.uef.fi/tutkimusryhma/lobbaus-suomen-kunnissa/>